

21. oktober 2019

UKA 2019/14
Aqqalu C.Jerimiassen

Nunanut Allanut tunngasutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2019.

(Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Nunanut Allanullu Naalackersuisoq)

Nunarsuarmioqataanerput ukiuni kingullerni ingerlanera isigissangaanni, ukiorpaalorujussuit EU-mik anereernitta kingunerinaluaraa soorlulusooq suli anisimanerput upittut akuerinningsutulluunniit inissisimajuartartugut, nalilersorneqarsimasinnaangaluartormiuna tamannassaaq, ilumut aninerput iluaqutaasimanersoq imaluunniit ajunaarutigerujussuarnerattaq nassuerutigiinnarsinnaannginnersoq.

Nunatsinni 2009-mi namminersorneq eqqupparput, tamassumallu kingunerisaanittaaq uagut kalaallit inuiattut akuerisaalluta inissisimalerluta. Namminersornerup eqqunneqarsimaneraniik ukiut qulit qaangiunneranni maanna inissisimavippu isigingaanni, nunanut allanut suleqateqartarnerput ilumut pitsanngoriaateqarsimanersoq eqqarsaatigisariaavoq. Aammattaarlumi ukiut qulit maanna qaangiutereernerini ilumut inuiattut akuerisaareernikuulluta pisariaqarsorinartarnerpa, suli FN-imi nunap inoqqaavinut pisinnaatitaaffiit pillugit oqallittarfiini ilaanissarput? Nunap inuisut maanna inissisimavugut, aamma nunasiaataasimanerup kinguneranik “nallinnartumik” inissisimanissarput maanna piffissaanngilaq, nunap inuisut ingerlanissaput pingaerneruvoq immikkukajaaq inuiaatut nunaminni ikinnerussuteqartutut nunap inoqqaavisut pineqarnissamiik.

Naatsumik maanna oqaatigissagaanni, nunat avannarliit akorngini eqqarsaatigalugu, sanngiippallaarpugut kinguaattooqqavallaarujussuarluta. Killeqanngitsumik tunisassiorsinnaanermik Island Norgelu Kina-mut ammaassisimanerat tikkuarneqartillugu eqqarsaammernalaanngitsuunngilaq, maanna Naalackersuisugut namminneq tassani akisussaaffimmittaaq tigusinissaminni nukissanik nutaanik pissarsisinnaangaluarneq qularnerujussuarmik ersisaariniarnermillu allaat ilaartormassuk piffissami qaninnermi. Tassami inuussutissalerinermut aqutsineq eqqarsaatigalugu Savalimmiut namminneq maanna paarisaat ajornartorsiutinik tikkuussinersoq takuneqarsinnaanngilaq, siuarsaanissaq illuanillu pissusitoqqanut nippugusimaniaannarnermik ilalerlugu ataqtiginnngillat.

Kiffartuussinermut isumaqatigiissut, Pituffik eqqarsaatigalugu uagutsinni tassanissaaq qiviartariaqarpugut, kinami alla pisuutissagatsigu? Aningaasarpaalussuit akileraartarnikkut annaasimasagut pingaartuuvoq arlaatigut siunissami aggersumi isumaqatiginninniartarnikkut pikkorinnerusariaqartugut pissarsiareqqissagutsigit.

Brexit pineqalersillugu ernumanek qularnerlu eqqartorneqalertarput. Tamannali Atassummiik illuatungerluinnaatut isiginiarusupparput, maanna kiffaanngissuseq annertuupilussuaq periarfissarilertussaavarput nammineq nunatut ataasiakkaatut marluttut isumaqatiginninniarsinnaalernissaput. Tassami eqqaamasassarput uaniippoq, Tuluit Nunaat eqqartulersillutigu puigortannguatsiarparput Tuluit Nunaat uagutsitulli naalagaaffeqatigiinnermik

siunnerfeqartumik ingerlasuummat nunat arfineq-marluusut akornganni, naalagaaffiit sisamat kunngeqarfimmiillu toqqaannangitsumik qeqertaqqat suleqatigineqartut pingasut. Nunanut nammineerluta maanna periarfissat arlaariit atorniarsinnaasariaqalerigut akorluarlugit Atassummiik isumaqarpugut.

Ajorinniinnartoqartariaqanngilarli, Naalakkersuisut nersualaartariaapput sinnissoqarfeqarnikkut siuariartortitsinerat eqqarsaatigalugu, Reykjavik-imimi nammineq aqqusaareerlugu angalanermi takuneqarsinnaavoq assigiitsunik paasissutissanik avammut niunerniarnissamut aallarnisassatilluni ikiuerusussutsimik peqarnerat. Imatut paasillugu, nuna sumiiffigisartik nunatta iluanaarutigisinnaangaa ujtartussallugu pikkoriffigigaat takuneqarsinnaammat.

Taamaattorli, maanna eqqarsaasersuutit ima killiffeqartariaqalinnginnerpat, allaat aamma nunarput Beijing-imi sinniisoqarfeqalersinnaanera? Naak kingusinaakannilereerunnarsimangunaraluarluta tamassumunnga, suli periarfissaq piutillugu ujtartortariaqalerunnarsivarput. Eqqaamassagatsigumi maanna Kina nunatut ineriartortut inissisimavigisimasani ukiorpassuarni qaangerluinnaqqinnaarmagu, illuanillu nunatut aningaasaqarnikkut nukittoorsuurtut inissisimalersimalluni, ukiullu siuliini sukkaqisumik ineriarteq ingerlavigisimasaat kingaalliartulereerluni. Atungarissaartut pisoorsuillu amerliartuinnavippu, taakkuppullumi qangaaniilli ukkinniarnerusimasinnaasaraluagut EU kisiat aallaviginiarpallaarneranik tappigeqqaffigisimagunakkagut.

OLT-imut tunngatillugu qanoq atorluarneqarnerusinnaajuarnera ukiut tamaasa pitsanngorsaaviginiarsinnaavarput, tassami nunasiaataasimasut akornganni periarfissat soppiaasinnaaneri ilinniartitaanerup iluani nutaaliornissami isiginiarneqarsinnaammatattaq.

USA-mik suleqateqarneq ukiorpassuarni ingerlajuartoq suli siuarsaaviguarneqarnissaa pingaarluinnartuuvoq, aningaasammi naassaangiusartut ilaatigut aningaasaminaarsuttut isikkoqarsinnaasut USA-miunut nunatta annertuumik isertitaqaatigisinnaammagit. Mittarfiit pingasut pilersut qanoq atorluarneqarnerusinnaanerissaq eqqarsaatigalugu, aqqusaartorneqarneq USA-mut USA-miillu ingerlaartunik timmisartunik imarpik qulaallugu timmisartunik akunnattunik angissusilinnik periarfissarsiuunnissaa niueqatigiinnerup iluani soqutiginaatiliusinnaavoq. Akunnattunik angissusilinnik oqarninni peqquataatinnarpara, imarpik qulaallugu mittarfissat "taamaallat" 2200M-inik takissuseqarniarmata Esbjergimi mittarfiaartungaanniik 400m-inik naannerussallutik.

USA-lli nunatta pisiarinissaanik eqqartuileraluareernerata kingornatigut, Atassummiik isumaqarpugut naak periuseq atorneqartoq piviusorsioranilu kusanarpallaanngikkaluartoq tassani USA-p præsidentia Donald Trump qujaffigerujussuartaqarippu, nunarput akeqanngivimmik nunarsuup sinneranut tamarmut nittarsaammagu.

Ukiunili maanna aggersuni eqqarsaasersuutigilluartariaqalerparput, EU-mut attaveqarnitta naatsorsuuteqarujussarnittalu aqqani, taanna kisiat naatsorsuutigissanngikkutsigu qanoq ililluta kimmut suleqateqarnerput pitsanngorsarnerusinnaanerippu, naggataani allaat ataavarnerusumik suleqatigiinneq kimmut ingerlatilersinnaagippu pingaartut inissisimatilerlugu. Ukiup siuliani oqaaseqarnitsinni Atassummiik NAFTA eqqaavarput, tamanni annerusumik eqqarsaasersuutigineqarpallaarsimanngitsoq maluginiarlugu maannamut. Tassami ukioq kingulleq

Novemberip 30-iani Amerikap avannarliup iluani naalagaaffiit pingasut suleqatigiinnissamik atsiogatigiipput USMCA-mik taajuuserlugu. Siunertaq annertoq niueqatigiinnikkut siammasinnerusumik ammaassiviususaaq siunnerfiusoq, arlalitsigullu sulisoqarnikkiut ajornannginnerusumik aqutissiuussiviusoq assut iluatinaateqarsimangaluarpoq. Ajoqaaq ila nunatta tamakkua qanimut ujartornerunissaanut periarfissaqarniarnermigut qinaasilaarnissaminulluunnit takusaqarsimanngimmat. Taamaattorli isumaqatigiissut atsiorneqarsimasoq ukiup arfinilikkaarlugit nutarterneqarsinnaasutut allaqqammat neriunaraluaqaaq tullissaanimut nunarput malinnaanialaarumaartoq periarfissat nutaat eqqarsaatigalugit, ilaatigullumi nioqutissanik pilersorneqarnerata allannortiallanneqarsinnaanera tassanngaanniik aallaveqarsinnaammat.

Asiami nunanik suleqateqarnerput maannamut annerusumik taassagaanni suli siuarsagassaanera annertuumik eqqarsaatissaavoq. Tassami nunat pingasut taamaallaat annerumik siunnerfiummata, Japan, Korea Kujalleq taavalu Kina. Raajat annerusumik ukiorpassuarni Japanimut tunisassiarineqarsimapput, ukiorlu kingulleq qiviraanni ila ajorisassaannegeqaat angusaat. Atassummiilli oqaatigerusupparputtaa, kangianut niuerniarnitsinni nukittuffiginerpaasimarpasinngilarput nioqutunik ineriartortitsinissaaq, imarmiunik nerinissaminnik assut soqutigisaqartuusut pingaartitsisuusullu nalunngikkutsigit isumassarsiatsialaasimasinnaavoq aallaqqaataaniilli sorpassuarnik imartatta pissarititaanik tunioraavigisinnaagutsigit, kanassunummi allaat immaqa eqqarsaatigineqarsinnaakuttooraluarmalluunniit.

Immap naasui nerisarilluurtuuaat kangiamiut, qeqqussat assigiinngitsut nunatta imartaaniittut qanoq pisinnaanerigut nunat kangianiittut ilinniartigilluaqqissinnaavagut iluatsissinnasunik suliffeqarfinnik nunatsinni peqalissappat, avammut tunisassiornikkut imminullu nammassinnaanikkut pitsaassumik tunniussaqsinnaasunik.

Atassummiik Naalakkersuisut NordCan taavalu WHO pillugit nalunaarutaat iluarisimaarpagut paasissutissanik peqarnissaaq, peqqissuserput pillugu pingaartuummat nunarsuup sinneranut paasissutissaqarnikkut nalimmattumik inissisimanissarputtaa.

Akilerartarnikkut nunat tamalaat akornganni suleqatigiinnerup pitsanngorsaaviginiarnerani naalakkersuisut oqariartuutaanni isummat assigiinngitsut soqutiginaateqarput, taamaattorli tamanna atorluarneqassappat Atassummiik isumaqarpugut, umiarsuit issittup imartaatigut ingerlaartut nunatsinnut talittarsinnaanerannut tunngatillugu isumaqatigiissutinik erseqqissunik akilerartarnikkut peqartariaqartugut Sikuki Harbour nunatta assiliaassuatut atuisunullu akitsorsaatitut taamaallaat atussanngippat.

Aalisarneq eqqarsaatigalugu NAFMC ilumut qanoq iluaqutaatiginersoq nalilersortariaavoq, aalisarnikkut nunarput sunik tamangajannik erleruussatut sipaggariinnartullu inisisimajuarnera sumut killeqartariaqarpa? Island suli taamarsuaq saarullinnut erleruunniarpaatigut? Russit isumaqatigiissutit pinnagit namminneq atorfissaqartitatik malillugit qalluinerat imartatta ungasippallaanngisaani soq maliinnarniannngilarput?

Taamaakkaluartoq, Nunanut allanut Naalakkersuisoq Atassummiik taamak oqaaseqaateqareerluta qujaffigerusupparputtaa nunarput avammut nittarsaannerani sulinerpassui pillugit. Taamak oqaaseqarluta Atassummiik nassuiaat tusaatissatut tiguarput.